

CORPUS POÈTIC DE VICENT ANDRÉS ESTELLÉS*

No hem considerat pertinent la inclusió en aquest corpus de les provatures —editades o inèdites— inicials en castellà d'Estellés, com tampoc d'aquell material incipient en català que tot i conservar-se ha restat inèdit i del qual Ferran CARBÓ. *Com un vers mai no escrit...* dóna notícia. Es tracta d'un material d'interés sobretot erudit que solament caldria divulgar si qui ho editara considerara responsablement que Estellés s'equivocà en haver-lo deixat inèdit. El cas de *Primera soledad* (1956) és justament el contrari: Estellés l'assumí plenament quan decidí editar-lo el 1988. I no deu ser obviat dins del conjunt de l'obra d'un escriptor que ho va ser decididament en català. Es tracta d'un llibre clau i extraordinari: lingüísticament, però també literàriament.

La magna extensió del MPV (*Mural del País Valencià*) fa preferible una relació a banda dels aplecs que han acabat integrant-lo. Aquests aplecs es troben reunits formant llibres que —de nou en nou— conformen cadascun dels tres volums amb una voluntat constructiva. Quan un llibre de l'OC (*Obra Completa*) ha estat incorporat totalment dins el MPV, ho assenyalem. Quan ha estat incorporat solament en part, ho informem a peu de pàgina.

Seguim les sigles que Jordi Oviedo ha fet servir en la catalogació de l'arxiu d'Estellés. Som conscients que l'ús disciplinat d'aquestes sigles n'augmentarà la utilitat. Solament ens ha calgut inventar-ne per a aquells textos de què no coneixem cap referència concreta (o bé perquè la seua existència era ignorada per Oviedo o bé perquè convé que també en disposem d'una referència específica). Les nostres incorporacions van seguides d'un asterisc. Quan els continguts dels llibres han estat reeditats o redistribuïts dins l'OC o el MPV, optem per considerar-los amb l'abast que tenen dins l'OC o el MPV, sense entrar en detalls propis d'una edició crítica, llevat d'algun cas

* Vegeu l'article de Lluís Roda «Vicent Andrés Estellés: un poeta universal», p. 85.

molt significatiu com ara GFG. Obtindreu més informació dels textos que no han estat incorporats totalment o parcialment a l'OC o al MPV i, en general, sobre la determinació del corpus al meu article. Un document en *word* facilitat per Jordi Oviedo quan redactava el resultat de la meua recerca m'ha estalviat l'enujosa feina mecànica de copiar bona part dels títols i de les sigles, li done les gràcies públicament. No convé multiplicar innecessàriament referències a l'hora d'acostar-nos a l'obra d'Estellés, tan necessitada de mínims comuns denominadors.

Finalment, afegim [50] o [60] amb voluntat d'oferir una mínima orientació cronològica. Amb això el que volem significar és que l'escriptura del llibre en qüestió sembla haver estat iniciada en la dècada dels cinquanta o dels seixanta, respectivament. Pel que fa a la dècada dels cinquanta, seguim Ferran CARBÓ. «*Com un vers mai no escrit...*» Per bé que som de l'opinió que alguns poemes de PE, *Poemes esparços* («Fragment 1», «Fragment 2», «S'agafava», «Fragment 3»), foren iniciats en la dècada dels cinquanta. Per a la dècada dels seixanta ens basem, a falta d'estudis específics, en Lluís ALPERA. *Vicent Andrés Estellés. Antologia poètica comentada*. Alacant: Aguacilara, 1992, p. 20-22, excepte en aquells casos que ha estat corregit per Carbó o bé quan la informació de què disposem apunta en un altre sentit. En cap moment pretenem ser conclusius quant als detalls i encara menys amb relació a aquest aspecte tan poc decisiu per al nostre propòsit; per això, seguim les opinions expertes quant a l'objectivament difícil ordenació cronològica de l'obra.

4P: *4 poemes*. OC4

AC: *Les acaballes de Catul*. OC3 [60]

AD: *Àvida dama*. OC10

ADP: *D'açò se'n deia «plafons» en temps de Rubén Darío i Santos Chocano*. OC9

Am: *L'amant*. OC5

Ams: *Els amants*. OC3 [60]

An: *Antibes*. OC9 [60]

AN: *Apartament de novembre*. OC4

Ar: *L'arnat*. OC4
 ATLP*: *Auca i tenebres de Lluís Pla*¹
 ATV: *L'amant de tota la vida*. OC7 [60]
 BHA: *Boix, Heras i Armengol*. OC 9
 C: *El corb*. OC9
 CAE: *Al company assassinat a Elda*. OC10
 CCO: *Ciutat a cau d'orella*. OC6 [50]
 CCP: *Cantata de Castelló de la Plana*. OC10 - MPV²
 CF: *Cercles del Russafí*. OC4 [60]
 CGAF: *Colguen les gents amb alegria festes*. OC2 [60]
 CL: *Els camins de la llibertat*. OC8³
 CM: *Crònica mallorquina*. OC8 [60]
 CMM*: *La casa de la música vora el mar*⁴
 CMP: *Coral del meu poble*. OC8
 CPV: *Cantata del País Valencià*. OC10 - MPV⁵
 CQOTP: *La clau que obri tots els panys*. OC6 [50]
 CR: *Cançonet de Ripoll*⁶
 CT: *Cant temporal*. OC5⁷

1. És un poema que consta de dotze quartets de versos decasíl·labs cesurats a la quarta, on els dos hemistiquis de cada vers rimen entre ells en consonant.

2. Els sis poemes reunits ací com a CCP són tornats a publicar reintegrats en unitats diferents del MPV. «Les invocacions» ho és dins CIPV (MPVI), abans havia estat publicat dins PP (XIX). «Castelló de la Plana», «Isabel a Castelló» i «Cavanilles», dins MM (MPVIII). I «Serra d'Espadà» i «Penyagolosa», dins CDM (MPVI).

3. La major part dels poemes han estat reintegrats dins el MPVII (dènou de trenta-un).

4. CMM ha estat publicat junt amb OT (MPVIII) a *Odes temporals. La casa de la música vora el mar* (OT-CMM). Per tant, CMM designa la unitat de nou sonets que no és possible trobar en cap altre lloc.

5. Els dos poemes de CPV junt amb el primer de CCP conformaran CIPV dins MPVI.

6. Barcelona: Empúries, 1985. Inclou el «Cançonet del Duc de Calàbria» com una de les cinc parts del llibre. Aquesta part Estellés anuncià el 1978 que formava part del MPV. Vegeu CT.

7. La part final de la part III amb petites diferències és el primer dels dos poemes de SI (OC10). El fragment «Ve la tardor al Perelló» de la part I [bis],

CV: *Cant de Vicent*. OC4
 DA: *Donzell amarg*. OC6 [50]
 DC: *Divina Comèdia*. OC7 [60]
 DG: *Dies gastats*. OC8
 DT: *Després de tot*. OC2 [60]
 E: *L'entreacte*. OC6 [50]
 EAMAJML: *Epístola avortada al meu amic Josep Maria Llompart*.
 OC8 [60]
 EC: *Escrits del castell*. OC5
 ECon: *L'engan coneix*. OC2 [50]
 EE: *Elegies europees*. OC8
 EExcz*: *Estat d'excepció*⁸
 EG*: *Homenatge a Vicent Andrés Estellés-Escola Gavina*⁹
 EI: *Elegia*. OC5
 EO: *Exili d'Ovidi*. OC7 [60]
 Ep: *Epitafis*. OC2 [60]
 EP: *Estams de la pols*. OC7
 EPRAQEC: *Et porte un record, avui que et cases*. OC7
 EPRV: *Elegia al palau dels reis de València*. OC10 - MPV¹⁰
 FB: *Festes bucòliques*. OC10 - MPV¹¹
 FDP*: *Fragments de Dietari del Perelló*¹²
 FL: *Festes llunyanes*. OC9
 FP: *Els ferros del poema*. OC7 [50]

amb escasses però molt significatives diferències, és l'altre poema de SI (OC10). Aquests dos poemes de SI clouran T i, doncs, MPV. Quasi tota la part I [bis] de CT, amb alguns canvis, conformarà la part «Quaderns de la derrota (2)» de CR. La part II [bis] de CT, la tornem a trobar, per bé que amb alguns canvis, amb nom propi, configurant l'aplec CTs dins MPVIII.

8. La sigla EExcz representa solament la part primera del llibre EExc. És a dir, la que no ha estat integrada al MPV. Es tracta d'un aplec d'onze poemes.

9. Cinc poemes. Vegeu article.

10. També trobem tal qual EPRV a MPVI.

11. Aquests set sonets són també reunits sota el nom de FB a MPVIII.

12. Es tracta d'un fragment o poema llarg de cent dèssset versos decasíl·labs sense cesura. Vegeu article.

FV: *La fira del vent*. OC2 [60]
 GB: *Gentil burgesa*. OC10
 GFG: *El gran foc dels garbons*. OC1 - 3i4, 1975¹³ [50]
 Ha: *Hamburg*. OC9
 HILM: *Homenatge il·lícit a Lluís Milà*. OC2 [60]
 Ho: *Horacianes*. OC2 [60]
 HP: *L'Hotel París*. OC6 [50]
 IC: *L'inventari clement*. OC6 [50]
 IP: *L'incert presagi*. OC2 [50]
 J: *Jackeley*. OC8
 LC: *Lletres de canvi*. OC8 [60]
 LE: *Llibre d'exilis*. OC2 [50]
 LMer: *Llibre de meravelles* [50]
 M: *El monòleg*. OC6 [50]
 MA: *Molí de l'any*. OC5
 MAD: *A mi acorda un dictat*. OC3 [60]
 ME: *Mort a Elx*. OC10
 MMP: *Manual del malalt perfecte*. OC9
 MP: *Mort i pam*. OC2 [50]
 MPV: *Mural del País Valencià*
 MT: *Mare de terra*
 N: *La nit*. OC1 [50]
 OD: *L'ofici de demà*. OC9 [50]
 OM: *Ora marítima*. OC3 [60]
 PA: *Primera audició*. OC3 [50]
 PE: *Poemes esparsos*. OC10¹⁴ [50]
 PF: *Pedres de foc*. OC5
 PL: *Progrés de la llum*. OC5
 PLE: *El primer llibre de les èglogues*. OC1 [50]
 PLO: *Primer llibre de les odes*. OC3 [60]

13. L'edició de l'OC1 és parcial. L'edició indispensable per ser definitiva i completa és la de 3i4, 1975. Però es tracta d'una edició de bibliòfil gairebé introable.

14. D'aquests poemes, «Peníscola» el trobem reintegrat tancant LPen (MPVIII). I «El guerrer de Moixent» és la part 1 del poema homònim que tanca TGM (MPVIII).

PM: *Prat de la Mola*. OC5
 PPz*: *Poemes preliminars*¹⁵
 PrimS*: *Primera soledad*¹⁶[50]
 PuAn: *Puig Antich*
 QJFE: *De quan Joan Fuster i l'Estellés*. OC7
 Q1962: *Quadern de 1962*. OC2 [60]
 QN: *Quadern per a ningú*. OC2 [60]
 QPN: *Quadern públic i notori*. OC10 [60]
 Re: *Renana*. OC2 [60]
 Ri: *Ritual*. OC2 [60]
 RN: *Rosa de nit*. OC2 [60]
 RV: *Ram de vent*. OC4
 S: *Saló*. OC8
 SI: *Sonata d'Isabel*. OC10 - MPV¹⁷
 SJ: *Sonets a Jackeley*. OC8
 SM: *Sonets mallorquins*. OC8 [60]
 SS: *Sis sonets*. OC10
 TA: *Tancat d'Aleixandre*. OC10
 TC: *Per terres de Castelló. Notes de butxaca*. OC9 [60]
 TD: *Temps de dolor*. OC4¹⁸
 TH: *Testimoni d'Horaci*. OC6 [50]
 THRO: *Tres històries dels Reis d'Orient*. OC9 [60]
 TM: *Per a tota la mort*. OC3 [60]
 TP: *Taula parada*. OC4
 Test: *Testar*¹⁹
 VCon*: *Vida contemplativa*²⁰

15. PPz representa els sis poemes de PP no integrats a cap part del MPV. Per tant, PAz i ICz designen aquells poemes de PA i IC que Estellés va decidir no publicar quan els va reeditar dins l'OC.

16. És un poemari escrit en castellà.

17. Vegeu *supra*, CT.

18. Una part serà publicada com una unitat independent: RVid dins MPVI.

19. Publicat pòstumament dins *Antologia poètica de Vicent Andrés Estellés*. València: Consell Valencià de Cultura, 1993.

20. València: La Forest d'Arana, 1992. Es tracta d'un aplec de nou poemes.

VJ: *Versos per a Jackeley*. OC7
VPAUEz*: *Versos per acompanyar una esperança*²¹
VS: *Vida secreta*. OC5

MURAL DEL PAÍS VALENCIÀ²²

A*: *A la meua dona*. MPVI²³
AA: *Alba d'Altea*. MPVIII
Al: *Alacant*. MPVIII
Alb: *Albades*. MPVIII
Alc: *Alcoi*. MPVIII
AOC: *Ací han ocorregut coses*. MPVII
B: *Burjassot*. MPVIII
Ca: *Canals*. MPVII

21. La sigla VPAUEz designa la part del llibre VPUAE que no és possible trobar a cap altre volum. És a dir: «Homenatge 4» i «Homenatge 5». Aquest llibre no apareix tampoc en la relació de Jordi Oviedo.

22. Junt amb la sigla donem el títol del llibre, aplec o poema que conforma la unitat referida. Per a més informació, vegeu Jaume PÉREZ MONTANER «El Cant general dels pobles valencians». Dins: *El mural com a fons*. Catarroja: Perifèric, 2009. Aquest text també prologa el MPV (Tres i Quatre, 1996). Montaner informa que el MPV té «un divuit per cent de poemes prèviament publicats. Sobre aquests darrers cal dir que han estat rigorosament comparats, sempre que ha estat possible, amb els respectius originals mecanografiats o manuscrits. Els canvis, amb tot, han estat mínims». La nota editorial que acompanya l'edició del MPV ofereix la següent relació de publicacions que n'han vist els continguts integrats totalment o en part dins el MPV («relacionades amb el *Mural del País Valencià*»): *Llibre de meravelles* (1971), *Lletra al pintor valencià Josep Renau* (1978), *Ofici permanent a la memòria de Joan B. Peset* (1979), *Xàtiva* (1980), *Llibre de Dénia* (1994), *Poemes preliminars* (1983), *Cants a València* (1984), *Ram diürn* (1986), *Canals* (1987), *Odes temporals. La casa de la música vora el mar* (1988), *Sonata d'Isabel. Obra completa*, 10 (1990), *Estat d'excepció* (1991), *Document de Morella* (1979) i *Llibre d'Alzira* (1996). Podeu completar aquesta informació amb el contingut del nostre article.

23. Aquest poema encapçala el MPV.

CDM: *Cançó del dia i les muntanyes*. MPVI
 CJI: *Cançó del rei Jaume I*. MPVI
 CJIA: *Cantata del rei Jaume I des d'Alzira*. MPVI
 CMa: *Creixien les mans*. MPVI
 CMG: *Coral de Melcior Gomis*. MPVII
 CMur: *Consideracions murals*. MPVI
 CIPV: *Cantata inicial del País Valencià*. MPVI²⁴
 CP: *Canta el País*. MPVII²⁵
 CTs: *Cants temporals*. MPVIII²⁶
 CU: *Cant unitari*. MPVI
 CVal: *Cants a València*. MPVI
 DNCS: *Dic el teu nom. Carles Salvador*. MPVIII
 DP: *Declaració de principis*. MPVI
 DPC: *Darrers poemes de la Cordovesa*. MPVIII
 DTP: *Es desperta la terra. Pobles*. MPVII
 EL: *Episodi de Lliria*. MPVI
 EPers: *Episodis personals*. MPVI
 EPRV: *Elegia al palau dels reis de València*. MPVI²⁷
 ES: *Establiment solar*. MPVII
 EUMH: *Epístola d'urgència a Miguel Hernández*. MPVIII
 Excl: *Les exclamacions*. MPVIII
 FB: *Festes bucòliques*. MPVIII²⁸
 JC: *Un jorn tan clar*. MPVI
 LA: *Llibre d'aigua*. MPVI
 LAA: *Llibre dels amics anònims*. MPVII
 LAI: *Llibre d'Alzira*. MPVIII
 LBo: *Llibre de Borriana*. MPVIII

24. Aquest aplec reuneix CPV i el primer poema de CCP (aquest poema era el XIX de PP).

25. Llevat de dos poemes breus, «Migdia de la llibertat» i «Sóc aquest, orb», la resta havien estat publicats dins CL.

26. Vegeu CT.

27. També dins OC10 (EPRV) amb el mateix nom i contingut.

28. També trobem aquests set sonets dins OC10 (FB).

LBP: *Llibre dels bons propòsits*. MPVI
 LD: *Llibre de Dénia*. MPVIII
 LDA: *Llibre del dret a l'alegria*. MPVI
 LElx: *Llibre d'Elx*. MPVIII
 LEs: *Llibre de l'escut*. MPVI
 LG: *Llibre de Gandia*. MPVIII
 LI: *Llibre de les invocacions*. MPVIII
 LJR: *Lletra al pintor valencià Josep Renau*. MPVII
 LM: *Llibre de la música*. MPVII
 LPed: *Llibre de les pedres*. MPVI
 LPen: *Llibre de Pentíscola*. MPVIII
 LPin: *Llibre dels pintors*. MPVI
 LPo: *Llibre dels poetes*. MPVIII
 LPu: *Llibre del Puig*. MPVIII
 LS: *Llibre dels Sants*. MPVI
 LSav: *Llibre de la saviesa*. MPVIII
 MG: *A Miquel Grau*. MPVI
 MM: *Mural, Mural*. MPVIII
 Mo: *Morella*. MPVIII
 MS: *Muntanyeta dels Sants*. MPVI
 NPV: *Nits del País Valencià*. MPVII
 O: *Oriola*. MPVIII
 OMJP: *Ofici permanent a la memòria de Joan B. Peset, que fou afusellat a Paterna el 24 de maig de 1941*. MPVII
 OT: *Odes temporals*. MPVIII
 P: *Poble*. MPVII
 PAN: *Els pobles. L'amor nocturn*. MPVII
 PMarx: *Un poble en marxa*. MPVII
 Pol: *Als polítics*. MPVIII
 PS: *Un plat, senzillament*. MPVI
 PSol: *Pobles de sol*. MPVIII
 PT: *Plateret de terra*. MPVI
 QPV: *Què us ha passat valencians?* MPVI
 RA: *Retrobe les arrels*. MPVI
 RCP: *Retaule del Centenar de la Ploma, vist des de Londres*. MPVI

RD: *Ram diürn*. MPVI
 Riu: *Els rius*. MPVI
 RM: *Retaule de les mans*. MPVII
 RS: *Les remoroses soledats*. MPVII
 RVid: *Ram de vidres*. MPVI²⁹
 Sag: *Sagunt*. MPVII
 SP: *Sentiment de País*. MPVIII
 SVO: *Salutació de qui voldria ser optimista i ho és, més o menys, segons es mira*. MPVI
 T: *Testament*. MPVIII³⁰
 TB: *Temps a/de Benimodo*. MPVII
 TGM: *Tempteigs del Guerrer de Moixent*. MPVIII
 VCP: *València. Canten els pobles (I-III)*. MPVII
 VP: *La veu del poble*. MPVII
 VTNP: *Valencians que han traït el nostre poble*. MPVI
 X: *Xàtiva*. MPVIII

LLUÍS RODA

29. Publicat com a part de TD (OC4).

30. T inclou a la part final SI (OC10). Els dos poemes de SI clouen, doncs, tant l'OC com també el MPV. Aquesta importància addicional fa convenient conservar-ne una sigla diferenciada per a referir-nos-hi.